

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده ادبیات و علوم انسانی ، گروه تاریخ
پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد (M.A)
گرایش: باستان

عنوان :
روابط ایران اشکانی و روم بر سر مسئله ارمنستان

استاد راهنما:

دکتر نادر میر سعیدی مجد آبادی

استاد مشاور:

دکتر مهرناز بهروزی

پژوهشگر:

اعظم بیگلری

تابستان ۱۳۹۰

تقدیم به :

زحمات بی پایان پدر و مادر عزیزم

تشکر و قدردانی :

در این خصوص لازم می دانم از استاد عالیقدر جناب آقای دکتر نادر میرسعیدی که با قبول راهنمایی این رساله و توصیه ها و راهنمایی های ارزشمند در به انجام رساندن این پژوهش مرا یاری فرمودند و همچنین از استاد بزرگوار سرکار خانم مهرناز بهروزی که امور مشاوره ای این رساله را قبول فرمودند و با کمال خوشرویی و صبر پذیرای زحمات و مسائل محقق بودند کمال تقدیر و تشکر را دارم.

بسمه تعالی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب اعظم بیگلری دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۷۰۸۵۰۳۵۵۰۰ در رشته تاریخ که در تاریخ ۱۳۹۰/۶/۲۲ از پایان نامه خود تحت عنوان: "روابط ایران اشکانی و روم بر سر مسئله ی ارمنستان" با کسب نمره ۱۷/۵۰ و درجه بسیار خوب دفاع نموده ام بدین وسیله متعهد می شوم:

۱. این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
۲. این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
۳. چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
۴. چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: اعظم بیگلری

تاریخ و امضاء:

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۹۰/۶/۲۲

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم اعظم بیگلری از پایان نامه خود
دفاع نموده و با نمره ۱۷/۵۰ بحروف هفده و نیم صدم و با درجه
بسیار خوب مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	مقدمه
	فصل اول: کلیات
۲	۱-۱ بیان مسأله تحقیق.....
۲	۲-۱ سؤالات تحقیق.....
۳	۳-۱ فرضیه های تحقیق.....
۳	۴-۱ پیشینه تحقیق.....
۴	۵-۱ اهمیت تحقیق.....
۴	۶-۱ هدف های تحقیق.....
۴	۷-۱ روش تحقیق.....
۴	۸-۱ قلمرو و محدوده ی تحقیق.....
۵	۹-۱ متغیر ها یا واژه ها کلیدی.....
۵	۱۰-۱ محدودیت ها و مشکلات تحقیق.....
۵	۱۱-۱ نقد و بررسی منابع و مأخذ.....
۵	حیات مردان نامی جلد سوم.....
۵	تواریخ.....
۶	آناباریس.....
۶	تاریخ ارمنستان.....
۷	جنگ های هفتصد ساله ایران و روم.....
۷	تاریخ ایران باستان جلد سوم.....
۷	اشکانیان.....
۸	تاریخ ایران کمبریج جلد سوم.....
۸	شاهنشاهی اشکانیان.....
۸	مبانی تاریخ پارتیان.....
۹	تاریخ ایران و ممالک همجوار آن از زمان اسکندر تا انقراض اشکانیان.....
۹	Trajan partians war.....
	فصل دوم : کلیاتی در باب ارمنستان
۱۱	۱-۲ موقعیت جغرافیایی ارمنستان.....
۱۴	۲-۲ ریشه و خاستگاه ارمنی ها.....
۱۸	۳-۲ ارمنستان در دوره مادها.....
۲۰	۴-۲ ارمنستان در دوره هخامنشیان.....
۲۵	۵-۲ ارمنستان در دوره سلوکی.....
	فصل سوم : بررسی روابط ایران و روم از دوره مهرداد دوم تا دوره ونن اول
۳۰	۱-۳ اوضاع ارمنستان در اوایل اشکانی تا دوره مهرداد دوم.....

۳۱ ۲-۳ مهرداد دوم
۳۲ ۱-۲-۳ روم در آسیای صغیر
۳۳ ۲-۲-۳ نخستین ارتباط
۳۵ ۳-۳ گودرز اول
۳۶ ۴-۳ سیناتروک
۳۹ ۵-۳ فرهاد سوم
۴۴ ۶-۳ مهرداد سوم
۴۶ ۷-۳ ارد دوم
۵۲ ۱-۷-۳ نبرد حران
۵۵ ۲-۷-۳ نتایج جنگ حران
۵۶ ۳-۷-۳ اوضاع ایران و روم پس از جنگ حران
۵۸ ۸-۳ فرهاد چهارم و حمله آنتوان به شرق
۶۲ ۱-۸-۳ حمله دوم آنتوان به شرق
۶۳ ۲-۸-۳ نتایج جنگ های آنتونیوس با ایران اشکانی
۶۳ ۳-۸-۳ قیام تیرداد و حوادث پایان حکومت فرهاد
۶۴ ۴-۸-۳ مسأله ارمنستان در دوره فرهاد چهارم
۶۶ ۹-۳ فرهاد پنجم
۶۹ ۱۰-۳ ورن اول
	فصل چهارم: بررسی روابط ایران و روم از دوره اردوان دوم تا دوره پاکر
۷۲ ۱-۴ اردوان دوم
۷۷ ۲-۴ وردان
۷۹ ۳-۴ گودرز دوم
۸۱ ۴-۴ بلاش اول
	فصل پنجم: بررسی روابط ایران و روم از دوره پاکر تا دوره اردوان چهارم
۹۳ ۱-۵ پاکر
۹۳ ۲-۵ خسرو
۱۰۱ ۳-۵ بلاش سوم
۱۰۳ ۴-۵ بلاش چهارم
۱۰۴ ۱-۴-۵ برخورد ایران و روم در دوره بلاش چهارم
۱۰۸ ۵-۵ بلاش پنجم
۱۱۱ ۱-۵-۵ نتایج جنگ بلاش پنجم و روم
۱۱۱ ۶-۵ بلاش ششم و اردوان چهارم
۱۱۵ ۱-۶-۵ نتایج جنگ اردوان با روم
۱۱۶ نتیجه گیری
۱۱۹ سالشمار تاریخ ارمنستان در پیوند با ایران و روم
۱۲۶ فهرست منابع و مأخذ

۱۲۹ مقاله و پایان نامه
۱۳۰ منابع اروپایی

چکیده

از لحاظ سیاست خارجی تسلط بر برخی مناطق ارزش این را دارد که دولت ها هزینه هایی در ازای آن پرداخت کنند . ارمنستان نیز چنین سرزمینی برای دو امپراتوری ایران و روم به شمار می آمد ، که موجب بروز درگیری های ممتد بین آنها شد . توسعه طلبی این دو امپراتوری باعث شد که مرزها به هم نزدیک شود و هر دو دولت در پی آن باشند که از ارمنستان به عنوان سدی در مقابل رقیب خود استفاده کنند و همچنین با استفاده از منابع سرشار آن و تسلط بر راه های بازرگانی و تجاری در پیشرفت اقتصاد کشور خود بکوشند. از زمان مهرداد دوم به بعد تلاش اکثر شاهان اشکانی و رقبای رومی آن ها بر این بود که به این سرزمین تسلط یابند و برای دستیابی به این منظور جنگ های سختی بین آنها درگرفت که گاهی اشکانیان و گاهی دولت روم به مقصود خود نائل می آمد و برای مدتی بر این منطقه استراتژیک تسلط می یافت .

در زمان اشکانیان و از دوره مهرداد دوم با توسعه طلبی دو دولت ایران و روم مرزها به هم نزدیک شده و ارمنستان سرزمینی بود که بین این دو دولت قرار گرفته بود. بنابراین از آن زمان هر دو دولت ایران و روم سعی داشتند به نحوی بر این سرزمین سوق الجیشی حکومت کنند و نگذارند که دولت مقابل با سلطه بر آن، از منابع سرشار آن استفاده کند و بتواند به راحتی متصرفات و قلمرو آنها را تهدید کند. ایران اشکانی و روم سالیان متمادی برای به دست آوردن این سرزمین با ارزش با همدیگر در حال کشمکش و جنگ بودند و در این درگیریها گاهی ایران بر ارمنستان دست می یافت و گاهی دولت روم، اما هیچ کدام از آنها قادر نبود برای مدت طولانی بر این سرزمین دست یابد زیرا دولت مقابل نمی توانست این وضعیت را قبول کند و دائم در حال تلاش برای دوباره به دست آوردن آن بود. در پایان نامه ای که نوشته شده است، فصل اول آن به نوشتن کلیات تحقیق از جمله بیان مسأله تحقیق، هدف های تحقیق، فرضیه ها، سؤالات و نیز پیشینه و غیره اختصاص داده شده است. فصل دوم آن به کلیاتی در مورد ارمنستان از جمله جغرافیای این سرزمین و پیشینه تاریخی آن و نیز روابط ایران، ارمنستان و روم در دوره های قبل از اشکانیان پرداخته شده است. محقق در فصل سوم پایان نامه که به روابط ایران و روم بر سر ارمنستان از دوره مهرداد دوم و برخورد این دولت ها در دوره سینا تروک، فرهاد سوم، اردو دوم و حمله کراسوس به شرق، نبرد حران و شکست روم در این نبرد و نیز نتایج این جنگ پرداخته است همچنین در مورد جنگ های فرهاد چهارم با آنتونیوس و عقب نشینی او و نیز روابط ایران و روم در دوره فرهاد پنجم و ونن اول توضیح داده است. محقق در فصل چهارم که از زمان اردوان دوم شروع و تابلاش اول ادامه دارد. در مورد وضعیت ارمنستان در دوره اردوان دوم، دوران گودرز دوم و بلاش اول و جنگ های بلاش اول با کوربولو، سردار رومی بر سر ارمنستان و در نهایت مصالحه ای بین ایران و روم به این صورت که تیرداد شاهزاده اشکانی برای حکومت بر ارمنستان باید تاج شاهی خود را از دست نرون امپراتور روم بگیرد پرداخته است و فصل پنجم که از دوره پاکر تا پایان دوره اشکانیان است به لشکرکشی تران به سمت ایران و برخورد ایران در روم در دوره بلاش چهارم و پنجم و نیز لشکرکشی کاراکالا به شرق در زمان اردوان چهارم اختصاص یافته است و در پایان مبحث نتیجه گیری آمده است. محقق برای نوشتن پایان نامه خود از کتابخانه دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکز، کتابخانه مجلس، دانشگاه تهران و نیز کتابخانه میراث فرهنگی و کتابخانه شهید آوینی کرمانشاه استفاده نموده است.

فصل اول
کلیات

۱-۱ بیان مسأله تحقیق

ارمنستان یکی از عوامل تأثیرگذار در روابط ایران و روم در عهد باستان به شمار می رفت. زیرا که تسلط بر این سرزمین در سیاست خارجی شان به خاطر شرایط جغرافیایی و استراتژی خاصش در اولویت قرار داشت لذا بررسی روابط ایران اشکانی و روم بر سر ارمنستان و چگونگی برخورد این دو دولت مقتدر و این که چه عواملی باعث رویارویی این دو قدرت در منطقه بر سر ارمنستان گردید یا به عبارت دیگر این سرزمین چه ارزش سیاسی برای این دو دولت داشت که هیچ کدام حاضر به از دست دادن آن نبودند و حتی برای حفظ آن حاضر به جنگیدن با دولت مقابل بودند اهمیت زیادی برای شناخت این دوره تاریخ ایران دارد.

۲-۱ سوالات تحقیق

- ۱- علت حمله اردوان دوم به ارمنستان چه بود؟
- ۲- علت حمله بلاش اول به ارمنستان چه بود؟
- ۳- علت گرایش رومی ها به تسخیر ارمنستان چه بود؟
- ۴- شروع سلطه ایرانیان بر ارمنستان به چه زمانی باز می گردد؟

۳-۱ فرضیه های تحقیق

- ۱- ایجاد شرایط مساعد برای بازپس گیری ارمنستان از دست رومی ها
- ۲- در سال های پس از میلاد مسیح ارمنی ها به سمت ایران گرایش پیدا کرده بودند و بلاش از این فرصت استفاده کرد.
- ۳- رومی ها در پیشروی خود به سمت شرق با ارمنستان روبرو شدند و در صدد برآمدند که آن را ضمیمه خاک خود کنند.
- ۴- زمان مهرداد دوم در قرن دوم قبل از میلاد

۴-۱ پیشینه تحقیق

از آنجا که روابط ایران اشکانی و روم بیشتر در ارتباط با ارمنستان بوده است، لذا در بیشتر منابعی که در مورد اشکانیان یا روم نوشته شده است به این موضوع اشاره شده است. از جمله این کتابها می‌توان به تاریخ امپراتوری اشکانیان اثر آندره ورستاندیک ترجمه محمود بهروزی، سلوکیان و اشکانیان نادر میر سعیدی، جلد چهارم هزاره‌های گمشده پرویز رجبی و نیز تاریخ ایران در دوره اشکانی ا.د.ه بیوار به کوشش احسان یارشاطر اشاره کرد. در مورد روابط ایران و ارمنستان در دوره مادها هخامنشیان و سلوکیان در کتابهای تاریخ هرودوت، ارمنستان و سلوکیان زاسمن الجیبگان و تاریخ ماد دیاکونوف مطالبی آمده است. تا آنجا که تحقیق شد به نظر می‌آید اثری با موضوع این رساله به این صورت عرضه نشده است و در کتابهایی که به آنها اشاره شد و همچنین کتابهایی که در قسمت معرفی منابع آمده است تنها در قسمت‌هایی از آنها به بررسی روابط ایران اشکانی در روم بر سر ارمنستان اختصاص یافته است.

۵-۱ اهمیت تحقیق

نظر به این که ارمنستان منطقه ای سوق الجیشی و کلیدی در میان ایران اشکانی و امپراتوری روم بوده، بررسی نقش این منطقه در رویارویی نظامی و تعاملات سیاسی این دو امپراتوری نقش عمده ای داشته است. انگیزه ی انتخاب من روشن ساختن نکات مهم در چگونگی این روابط بوده است.

۶-۱ هدف های تحقیق

- ۱- بررسی بخشی از تاریخ ایران در دوره ی مشخص یعنی اشکانیان
- ۲- بررسی روابط سیاسی و نظامی ایران و روم بر سر ارمنستان در دوره ی اشکانیان و تلاش های ارمنی ها در ایجاد موازنه بین آنها و حفظ موجودیت خودشان.

۷-۱ روش تحقیق

روش تحقیق توصیفی و کتابخانه ای می باشد و به منظور انجام تحقیق از کتب معتبر تاریخی و منابع تحقیقی جدید و ترجمه ها استفاده شده است

۸-۱ قلمرو و محدوده ی تحقیق

قلمرو تحقیق شامل تفحص و کنکاش پیرامون روابط ایران اشکانی و روم بر سر ارمنستان است.

۹-۱ متغیرها یا واژه‌ها کلیدی

ارمنستان، ایران، روم، صلح، اردوان دوم، بلاش اول، کوربولو، ایبری (گرجستان)

۱۰-۱ محدودیت‌ها و مشکلات تحقیق

از آنجا که مطالب در مورد دوره‌ی اشکانیان بسیار محدود می‌باشد و منابع دست اول چندان از این دوره به جا نمانده یا نوشته نشده است از این رو نگارنده برای نوشتن پایان‌نامه خود با مشکل کمبود مطالب مواجه گردید.

۱۱-۱ نقد و بررسی منابع و مأخذ

حیات مردان نامی جلد سوم

حیات مردان نامی اثر پلوتارک، ترجمه رضا مشایخی که توسط انتشارات ققنوس در تهران در سال ۱۳۷۹ به چاپ رسیده است، کتابی است در مورد شرح حال مردان بزرگ و مقایسه احوال آنها. این کتاب دارای نکات برجسته و جالب توجه زندگانی آنان است بعضی نوشته‌های پلوتارک در این کتاب با تاریخ ایران مرتبط می‌باشد که از جمله آن می‌توان به قسمت‌های اسکندر، اردشیر، آنتونیوس و بمپه و غیره اشاره نمود. محقق از این کتاب در فصل سوم پایان‌نامه خود در قسمت مربوط به فرهاد سوم استفاده نموده است.

تواریخ

کتاب تواریخ، توسط هرودوت تألیف شده و وحید مازندرانی آن را ترجمه کرده است. این کتاب در سال ۱۳۸۰ در تهران توسط انتشارات علمی و فرهنگی به چاپ رسیده است. در مورد تمدن‌های باستان تا قرن پنج قبل از میلاد و در مورد رابطه ایران با ارمنستان در دوره هخامنشیان اطلاعات مفیدی به دست می‌دهد. در این کتاب در فصل دوم پایان‌نامه قسمت مربوط به ارمنستان در دوره هخامنشیان استفاده شده است.

آنا بازیس

کتاب آنا بازیس توسط گزنفن تألیف شده و احمد بیرشک آن را به فارسی ترجمه کرده است. این کتاب در تهران سال ۱۳۷۵ توسط انتشارات کتاب‌سرا به چاپ رسیده است. کتابی است در مورد بازگشت ده هزار سرباز یونانی که برای نبرد با ایران در دوره هخامنشیان عازم شرق

شده بودند. از این کتاب در فصل دوم قسمت مربوط به جغرافیای ارمنستان و ارمنستان در دوره هخامنشیان استفاده شده است.

تاریخ ارمنستان

کتاب تاریخ ارمنستان توسط هراند باسدر ماجیان نوشته شده و محمد قاضی آن را به فارسی ترجمه کرده است. این کتاب در تهران توسط انتشارات تاریخ ایران در سال ۱۳۶۶ به چاپ رسیده است. کتابی است که در مورد تاریخ ارمنستان از دوره باستان تا قرن بیستم نوشته شده است. محقق از این کتاب در فصل دوم قسمت مربوط به موقعیت جغرافیای ارمنستان، ریشه و خاستگاه ارمنی‌ها، ارمنستان در دوره مادها، هخامنشیان، سلوکیان استفاده نمود. و در فصل سوم قسمت مربوط به فرهاد سوم، اوضاع ایران و روم پس از جنگ حران، فرهاد پنجم و نیز فصل چهارم قسمت بلاش اول و همچنین فصل پنجم قسمت مربوط به برخورد ایران و روم در دوره بلاش چهارم، قسمت بلاش ششم و اردوان چهارم بهره برده است.

جنگ‌های هفتصد ساله ایران و روم

کتاب جنگ‌های هفتصد ساله ایران و روم توسط مقتدر تألیف شده است و در سال ۱۳۶۲ در تهران و روم از دوره اشکانیان تا دوره ساسانیان نوشته شده است. محقق از این کتاب در فصل سوم پایان‌نامه خود در قسمت ارد دوم، نبرد حران و فصل پنجم قسمت مربوط به خسرو و نتایج جنگ اردوان چهارم با روم بهره برده است.

تاریخ ایران باستان جلد سوم

کتاب تاریخ ایران باستان اثر حسن پیرنیا می‌باشد که در تهران توسط انتشارات دنیای کتاب در سال ۱۳۷۵ چاپ شده است. جلد سوم این کتاب در مورد اشکانیان نوشته شده است. محقق از این کتاب در فصل دوم پایان‌نامه خود قسمت‌های مربوط به جغرافیای ارمنستان، ارمنستان در دوره سلوکی، نیز در فصل سوم قسمت‌های مربوط به روم در آسیای صغیر، سیناتروک، فرهاد سوم، ارد دوم، فرهاد چهارم و پنجم بهره برده و همچنین در فصل چهارم، قسمت مربوط به اردوان دوم، گودرز دوم، بلاش اول و فصل پنجم، قسمت بلاش سوم و چهارم استفاده نموده است.

اشکانیان

کتاب اشکانیان توسط مالکوم کالج تألیف شده و مسعود رجب‌نیا آن را به فارسی ترجمه کرده است. این کتاب در تهران و توسط انتشارات هیرمند در سال ۱۳۸۰ به چاپ رسیده است. اثر فوق در مورد اشکانیان تدوین شده و مؤلف با بررسی تحولات سیاسی به مسائل اقتصادی و

تمدن این دوره پرداخته است. چنانکه ابعاد اجتماعی تمدنی آن نسبت به تحولات سیاسی آن برتری دارد و مبنی اثر مذکور به مسائل تمدنی است. محقق از این کتاب در فصل سوم پایان‌نامه خود قسمت مربوط به فرهاد چهارم و فصل پنجم قسمت مربوط به خسرو و بلاش چهارم استفاده نموده است.

تاریخ ایران کمبریج جلد سوم

این کتاب توسط احسان یارشاطر جمع‌آوری شده است و حسن انوشه اثر فوق را به فارسی ترجمه کرده است. این کتاب از جمله آثار تحقیقی است که در مورد دوره‌های سلوکی و اشکانی و ساسانی مطالب ارزنده‌ای از نویسندگان متعدد ارائه می‌دهد. محقق از این کتاب در فصل سوم پایان‌نامه خود قسمت مربوط به ارد دوم، فرهاد پنجم و نیز فصل چهارم قسمت مربوط به وردان بهره برده است.

شاهنشاهی اشکانیان

کتاب شاهنشاهی اشکانیان رایوزف ولسکی تألیف و مرتضی ثاقب‌فر به فارسی ترجمه کرده است. این کتاب در سال ۱۳۸۳ در تهران و توسط انتشارات ققنوس به چاپ رسیده است. این کتاب یکی از بهترین آثاری است که برای دوره مذکور به نگارش درآمده است زیرا نویسنده به اکثر منابع این دوره دسترسی داشته و با شیوه‌ای تحلیلی به بررسی تاریخ اشکانیان پرداخته است. از این کتاب در فصل سوم قسمت‌های مربوط به مهرداد دوم، سیناتروک، فرهاد سوم، ارد دوم، فرهاد پنجم، همچنین فصل چهارم قسمت مربوط به اردوان دوم، وردان، بلاش اول و فصل پنجم قسمت مربوط به خسرو بلاش پنجم و ششم و اردوان چهارم استفاده نموده است.

مبانی تاریخ پارتیان

این کتاب توسط کلاوس شیپمان تألیف شده است و هوشنگ صادقی آن را ترجمه کرده است. این کتاب در سال ۱۳۸۴ در تهران توسط انتشارات پژوهشی فرزانه روز به چاپ رسیده است و در مورد اصول کشورداری و تشکیلات حکومتی دوره اشکانیان است. در این پایان‌نامه در فصل سوم مبحث نخستین ارتباط ایران و روم و قسمت سیناتروک و مهرداد دوم از آن استفاده شده است.

تاریخ ایران و ممالک همجوار آن از زمان اسکندر تا انقراض اشکانیان

این کتاب توسط آلفردفن گوتتمید نوشته شده و کیکاوس جهانداري آن را ترجمه کرده است و در سال ۱۳۷۹ در تهران و توسط انتشارات ققنوس به چاپ رسیده است. همانطور که از عنوان کتاب مشخص است در مورد تاریخ ایران و سرزمین‌های همسایه آن از دوره اسکندر تا انقراض اشکانیان نوشته شده است. از این کتاب در فصل دوم مبحث ارمنستان در دوره

سلوکیان، قسمت مربوط به مهرداد سوم، نبرد حران، وتی اول و نیز فصل سوم قسمت بلاش اول و همچنین فصل پنجم قسمت مربوط به خسرو و بلاش چهارم و پنجم استفاده شده است.

Trajan partians war

این کتاب توسط لیپر در سال ۱۹۴۸ تألیف شده است محقق در این کتاب سعی کرده است به نحوی اهداف و انگیزه حمله تراژان به شرق را تشریح کرده و در ضمن بررسی این تهاجم وضعیت ایران را در این دوره مورد بررسی قرار می‌دهد که در نوع خود اثر جالبی است. این کتاب به فارسی ترجمه نشده است و محقق از آن در فصل پنجم پایان‌نامه خود قسمت مربوط به خسرو بهره برده است.

فصل دوم
کلیاتی در باب ارمنستان

۱-۲ موقعیت جغرافیایی ارمنستان

ارمنستان سرزمین کوهستان های بلند و دژ طبیعی باشکوهی است که حصارهای آن از دشت ماورای قفقاز گرفته تا فلات آناتولی و از دریای سیاه گرفته تا دشت بین النهرین گسترده است، (پاسدر ماجیان، ۱۳۶۶، ۹). این سرزمین از شمال به کلخیدیاایبری و آلبانی و از جنوب به آشور، ماد و بین النهرین محدود می شد و از مغرب به مشرق گرفته تا ملتقای رود کورش «کورا» به ارس امتداد داشت. حدود غربی آن نیز به کاپادوکیه می رسید. چهار رود بزرگ از این مملکت جریان می یافته؛ فرات، دجله، ارس و کورا. این بهشت روی زمین بعد از طوفان نوح مهد دوم تمدن بشر گردید. (پیرنیا، ۱۳۷۵، ج ۳، ۲۲۶۷)

این فلات با چندین رشته جبال و آتشفشان های خود معروف بوده است و بین ۳۷۳۰ تا ۴۱۱۵ عرض شمالی و ۳۸ تا ۴۸ درجه طول شرقی محدود است. (سارگسیان و دیگران. ۱۳۶۰، ۱) در میان آن ها سلسله جبال پونیک^۱ و رشته کوه های توروس^۲ از همه مهمترند.

کوه آتشفشانی یاماسیف آارات بارزترین مشخصه طبیعی ارمنستان محسوب می شود. کوه آارات برای ارمنیان اهمیت نمادین خاصی دارد (آقاسی، بادماگریان، ۱۳۵۲، ۱۹) و حدودا در نیمه راهی مابین دریاچه وان در ترکیه و دریاچه سوان در جمهوری ارمنستان قرار گرفته و کاملا در داخل سرحدات جمهوری ترکیه می باشد. رشته کوه مزبور علاوه بر نام آارات به نام های ماسیس (به زبان ارمنی)، آگری داغ (به زبان ترکی) و کوه نوح (در زبان فارسی) نیز موسوم می باشد.

کوهستان های ارمنستان حصارهای طبیعی مسلط بر پیرامون هستند که باعث می شد از تهاجم شمال و جنوب در امان بماند و به ندرت آسیب ببینند. ولی در جانب شرقی و غربی چندان استوار نیستند. در همین پاره هاست که راه های تاخت و تاز باز

1 . Pontique
2 . Taurus